Eduskunnan lakivaliokunta
lav@eduskunta.fi

Eduskunnan lakivaliokunnan lausuntopyyntö 16.4.2021

Keskusrikospoliisin lausunto asiassa HE 52/2021 vp Hallituksen esitys laiksi rikoslain 37 luvun muuttamisesta

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Keskusrikospoliisilta lausuntoa Hallituksen esitykseen HE 52/2021 vp eduskunnalle laiksi rikoslain 37 luvun muuttamisesta. Rikoslain maksuvälinerikoksia koskevia säännöksiä maksuvälinepetoksesta, törkeästä maksuvälinepetoksesta, maksuvälinepetoksen valmistelusta, maksuvälineen määritelmästä ja oikeushenkilön rangaistusvastuusta ehdotetaan muutettaviksi. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uudet säännökset maksuvälinerikoksesta, törkeästä maksuvälinerikoksesta ja lievästä maksuvälinerikoksesta.

Ehdotetuilla muutoksilla pantaisiin täytäntöön muihin maksuvälineisiin kuin käteisrahaan liittyvien petosten ja väärennösten torjuntaa koskeva Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan viimeistään 31.5.2021, jolloin direktiivi on viimeistään pantava täytäntöön.

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan maksuvälinepetosdirektiivin täytäntöönpanoa varten esitetyt rikoslain 37 luvun muutokset tarkentavat ja selkiyttävät maksuvälineisiin liittyvien rikosten sääntelyä. Esitetyt rikoslain muutokset tehostavat myös ammattimaisen, järjestäytyneen ja kansainvälisen rikollisuuden torjuntaedellytyksiä. Rangaistavuuden alan tarkentaminen siten, että maksuvälinerikoksia koskevat säännökset ulottuvat sähköiseen rahaan ja virtuaalivaluuttoihin on kannatettavaa erityisesti sen takia, että ammattimaiset ja suurta taloudellista vahinkoa aiheuttavat maksuvälinerikokset tehdään yhä useammin tietoverkkoja hyväksi käyttämällä. Direktiivin edellyttämät rangaistusasteikot ja niiden täytäntöön panemiseksi esitetyt lakimuutokset puolestaan tukevat tuloksellista pakkokeinojen käyttöä maksuvälinerikosten tutkinnassa.

Sääntelyn tarkentaminen ja selkiyttäminen toteutuvat lakiehdotuksessa erityisesti siten, että maksuvälinepetoksen lisäksi esitetään säädettäväksi rikoslain 37 luvun 12 §:ään uusi rikostunnusmerkistö - *maksuvälinerikos* ja 37 luvun 13 §:ään maksuvälinerikoksen törkeä tekomuoto. Maksuvälinepetoksena rangaistaisiin jatkossa tunnusmerkistön mukainen maksuvälineen rikollinen *käyttö* – maksuvälinerikoksena *muut maksuvälineisiin liittyvät teot*. Muita maksuvälineisiin liittyviä tekoja olisivat maksuvälineen anastaminen; maksuvälineen väärentäminen tai väärän maksuvälineen valmistaminen; laittomasti hankitun, väärän tai väärennetyn maksuvälineen hankkiminen,

ostaminen, maahantuonti, hallussapito, myynti, levittäminen, siirtäminen, kuljettaminen, luovuttaminen tai maastavienti. Ehdotetut maksuvälineitä koskevat säännökset olisivat erityissäännöksiä suhteessa esimerkiksi varkauden ja väärennöksen tunnusmerkistöihin. Teot edellyttäisivät myös petostarkoitusta. Maksuvälinepetoksen ja maksuvälinerikoksen törkeään tekomuotoon esitetty uusi kvalifioiva tunnusmerkki – rikoksen tekeminen järjestäytyneen rikollisryhmän osana, tehostaa puolestaan vakavimman maksuvälinerikollisuuden torjuntaa.

Rikoslain 38 luvun 11 §:ään esitetään uusien tekotapojen lisäämistä maksuvälinepetoksen *valmisteluun*. Tekotapoihin esitetään lisättäväksi myyminen, kuljettaminen, levittäminen ja saatavilla pitäminen. Lisäksi esitetään enimmäisrangaistuksen nostamista nykyisestä yhden vuoden vankeudesta kahteen vuoteen. Enimmäisrangaistuksen nosto valmisteluriksesta kahteen vuoteen on perusteltua, koska maksuvälinepetoksen valmisteluun soveltuviin välineisiin, tarvikkeisiin ja tallenteisiin liittyvissä rikoksissa on usein kyse ammattimaisesti ja järjestäytyneesti organisoidusta toiminnasta. Enimmäisrangaistuksen nostolla tehostetaan myös maksuvälinepetoksen valmistelun tutkintaedellytyksiä. Enimmäisrangaistuksen nosto mahdollistaa esitutkinnassa sellaisten pakkokeinojen käytön, joissa pakkokeinon käytön edellytyksenä on vähintään kahden vuoden vankeusrangaistus teosta säädettynä ankarimpana rangaistuksena.

Maksuvälineisiin liittyviä rikoksia tehdään yhä useammin tietoverkoissa. Sen takia on perusteltua lakiehdotuksen mukaisesti lisätä maksuvälinepetossäännökseen (RL 37 luvun 8 §) erityissäännös, jonka mukaan rangaistavaa olisi se, että maksuvälinepetos tehdään käsittelemällä maksuvälineisiin liittyvää dataa tai puuttumalla tietojärjestelmään. Uusi erityissäännös olisi maksuvälineisiin liittyvä tietojärjestelmäpetos, jonka yleissäännös on rikoslain 36 luvun 1 § 2 momentin petosta koskevassa säännöksessä. Rangaistavaksi esitetään säädettäväksi se, että maksuvälineeseen liittyvään dataan kohdistettujen toimien tai tietojärjestelmään puuttumisen tuloksena aiheutetaan rahan tai rahan arvon siirron lopputuloksen vääristyminen ja taloudellinen vahinko.

Tietoverkkorikollisuuden lisääntymisen ja torjuntaedellytysten tehostamisen takia on myös perusteltua lakiehdotuksen tavoin uudistaa maksuvälinettä koskeva rikoslain määritelmä, jossa maksuvälineen määritelmään sisällytetään tietotekniset ohjelmat ja niiden liitännäiset. Virtuaalivaluuttojen sisällyttäminen maksuvälineisiin on erityisen perusteltua, koska niihin ja niiden käyttöön kohdistuvat maksuvälinepetokset ja -rikokset tullevat lisääntymään tulevaisuudessa. Virtuaalivaluuttalompakoihin voi kohdistua monen tyyppisiä maksuvälinerikoksia, esimerkiksi eri tyyppisten lompakoiden anastukset tai lompakoihin kohdistuvat verkkohyökkäykset.

Edellä esitellyt lakiehdotuksen tarkennukset ja muutokset ovat kannatettavia, mutta ne asettavat toisaalta lisää vaatimuksia näytön hankinnalle maksuvälineisiin liittyvien rikosten esitutkinnassa. Näytön hankkiminen uuden maksuvälinerikoksen edellyttämästä petostarkoituksesta sekä törkeän maksuvälinepetoksen ja -rikoksen kvalifioivasta tunnusmerkistä eli tekijän osallisuudesta järjestäytyneeseen rikollisryhmään, edellyttävät esitutkinnassa useiden vaativien ja resursseja vaativien tutkintamenetelmien käyttöä. Eri-

tyisesti tietoverkoissa tapahtuvat maksuvälineisiin liittyvät rikokset edellyttävät monipuolisten ja erityisosaamista vaativien tutkintakeinojen käyttöä. Niin ikään näytön hankkimiseen valmistelurikosten esitutkinnassa liittyy varsin usein tutkinnallisia haasteita.

Maksuvälinepetosdirektiivin 13 artikla edellyttää, että jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, jotta järjestäytyneen rikollisuuden ja vakavien rikosten torjuntaan käytettävät tutkintakeinot ovat tehokkaita ja oikeasuhtaisia. Lakiehdotuksen perustelujen mukaan pakkokeinolaissa on maksuvälinepetosten selvittämiseksi laajat ja tehokkaat tutkintakeinot. Maksuvälineisiin liittyvien rikosten selvittämisessä voidaan käyttää myös pakkokeinolain 10 luvussa säädettyjä salaisia pakkokeinoja varsin kattavasti. Ottamalla huomioon lakiehdotuksen tarkennukset ja muutokset sekä niiden esitutkinnalle asettamat vaatimukset, Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan törkeä maksuvälinepetos ja törkeä maksuvälinerikos tulisi lisätä pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä säädetyn *telekuuntelun* perusterikokseksi. Törkeiden tekomuotojen lisääminen telekuuntelun perusterikoksiksi ei ole välttämätöntä ainoastaan tehokkaiden tutkintamenetelmien varmistamiseksi, vaan niistä säädettäväksi esitetty viiden vuoden enimmäisvankeusrangaistus ilmentää jo sinänsä tekojen erityistä moitittavuutta ja siten myös maksuvälineisiin liittyvien törkeiden rikosten selvittämisintressiä.

Keskusrikospoliisin apulaispäällikkö Tero Kurenmaa

Rikostarkastaja Jarmo Koistinen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 27.04.2021 klo 14:21. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.